

Jörgen Gotthardsson &
Mikael Lahti

Snurr på interaktionen: Kommunikation, makt och miljö

MEDIA AND COMMUNICATION STUDIES
LUND UNIVERSITY

Förtjänstfulla examensarbeten i MKV

2009:1

Copyright © Jörgen Gotthardsson & Mikael Lahti 2009

Sättning Jonas Palm

Tryck MEDIA-TRYCK, Lund 2008

ISBN 91-7267-297-8

Innehållsförteckning

Inledning	7
Tillvägagångssätt	11
Texter – avgränsning, insamling och analysmetod	12
Intervjuer – komplement, förankring och nyvunnen kunskap	13
Det kommunikativa samspelet	15
Interaktionen – sakförhållande, normativ riktighet och självpresentation	15
Interaktionens maktuttryck	19
Miljöbegreppet – Diskursen och samhället	21
Miljön - ”Vi sitter alla i samma båt”	25
Tre världar – Kategorisering och strukturering av empiri	25
En framväxande norm.....	28
Normens inneboende makt.....	30
Miljömedvetenhetens förändring och kulturella införlivning	31
Ekonomi - ”Myntet har alltid två sidor”	35
Utestängd	35
Utestängd men inte uträknad.....	38
Slutdiskussion	43
Epilog	47
Referenser	49
Elektroniska källor	50
Personlig kommunikation	51
Källmaterial	51

Förord

Det här är den tredje rapporten i serien Förtjänstfulla examensarbeten i medie- och kommunikationsvetenskap (FEA). Rapportserien har initierats i syfte att premiera uppsatser av särskilt hög kvalitet. Tanken är att på detta sätt synliggöra intressanta och synnerligen väl genomförda studier för en större publik än uppsattsseminariet.

Föreliggande arbete handlar om miljökommunikation. Närmare bestämt är det en diskursanalytisk fallstudie av ett planerat havsbaserat vindkraftsprojekt i Halland, det så kallade Skottarevsprojektet. Författarna studerar med hjälp av teorier och begrepp från Habermas, Foucault och Eder hur olika aktörer, såväl förespråkare som motståndare till projektet, förhåller sig till miljöbegreppet i sin kommunikation.

I sin skarpsinniga och teoretiskt drivna analys av aktörernas utsagor visar de på ett övertygande sätt hur en uppsättning distinkta diskursiva spelregler styr det kommunikativa samspelet. Uppsatsen är föredömlig på många sätt, men vi vill särskilt lovorda författarnas förmåga att på ett självständigt och innovativt sätt kombinera avancerade teoretiska verktyg för att analysera och dra slutsatser om verkligheten och det sociala samspel som pågår däri, på ett såväl oväntat som synnerligen intresseväckande sätt.

Uppsatsen är förebildlig för uppsatsskrivande studenter och vi vill därför premiera författarna och resultatet av deras flit genom att publicera den och därmed göra den tillgänglig för en vidare läsekrets.

Lund den 4 oktober 2009

Helena Sandberg och Fredrik Miegel
Ansvariga för kandidatuppsatserna vid MKV

Inledning

Det har skett en förändring av synen på miljöproblematiken under de senaste 30 åren. Tidigare fokuserades det främst på de lokala miljöproblemen, medan det idag är på den globala nivån miljöproblematiken möter oss (Lidskog m.fl., 1997). 1800-talets synsätt på naturen var att behärska och ignorera den. Idag är den redan kuvad och förbrukad och har då blivit en intern företeelse istället för något externt, från något som har tagits för givet till något vi skapat. Till följd av en global exploatering av naturen har den införlivats i det industriella systemet, som i sin tur enligt Ulrich Beck (2000) gör oss försvarslösa mot de industriella hoten, härstammande från naturen i det industriella systemet. Farorna har kommit att bli en normalkonsumtionens fripassagerare, då de nya hoten färdas med vind, vatten och finns i luften vi andas, maten vi äter och vattnet vi dricker (Beck, 2000).

Vad gör vi till exempel i Sverige för att förbättra miljön? Sett till producerad förnyelsebar energi i form av vindkraft, så ligger vi helt klart efter våra europeiska fränder. Den vindkraftsenergi som miljöstolta Sverige producerar utgör blott 2,7 % av Tysklands motsvarande produktion (www.gwec.net, 2008-05-27). Våra grannar tittar på oss i backspeglarna, men den svenska riksdagen har satt upp ett ambitiöst mål för vindkraftsutbyggnad för att minska avståndet. Detta kommer att betyda att det svenska folket kommer att se många schaktmaskiner med de vindkraftsverkstillverkande företagens logotyper runt om i landet, men även en hel del båtar, då det planerade målet för vindkraft också kräver vindkraft till havs. Riksdagens tuffa målsättning kommer alltså att beröra många människor de kommande åren, men detta blir väl inget problem? Vem kan tycka illa om vindkraft som varken förorenar luften som kolkraften eller innebär stora risker vid eventuella haverier som kärnkraften? Skall man tro tidningsrubrikerna så är det kanske inte en enbart hurrande skara som ser kranarna lyfta på rotorbladen: "Vindkraften skapar konflikt på Österlen" (*Sveriges Radio*, 2005-07-28), "Vindkraft till havs i motvind" (*Hallands Nyheter*, 2008-04-10) "Ämtöbor mot vindkraft" (*Norrköpings Tidningar*, 2008-04-08). Det är alltså inte bara glada medborgare som kommunicerar med projektörerna och uttalar sig medialt. Vi har valt att undersöka ett av de fall som ligger till grund för tidningsrubrikerna, Skottarevsprojektet i Falkenbergs kommun.

Projektet har föranlett en intensiv kommunikation och interaktion mellan olika aktörer. *Rädda Hallandskusten* (hädanefter endast RHK) heter den ideella förening

vars röst varit stark i motståndet till etableringen av Skottarevsprojektet. Föreningen beskriver sig som: ".../en ideell förening som värnar om natur, miljö och människors rekreation utmed Hallandskusten." (www.raddahallandskusten.se, 2008-05-08). Det är interaktionen mellan Skottarevsprojektets förespråkare och motståndare (löpande genom arbetet enskilt benämnda som För- respektive Motsidan och tillsammans som aktörerna) som vi ämnar studera. Motsidan utgörs främst av RHK, men även av fastighetsägare med koppling till kusten och andra enskilda röster. Försidans interaktionsbidrag utgörs framförallt av människor på Falkenbergs kommunkontor samt företag med kommunal koppling, som det kommunalt ägda företaget *Favonius* som även är projektör för Skottarevsprojektet. Enskilda medborgarröster tillskrivs också Försidan.

Men hur kan man då undersöka kommunikation kring miljö? Ett exempel på hur detta har gått till tidigare är Monika Djerf Pierres doktorsavhandling, *Gröna nyheter* (1994), där hon ställer frågor om hur miljöjournalistiska inslag har profilerats av miljöjournalister över tid. Hon belyser hur de formmässiga uttrycksätten kring miljöförhållanden utvecklats i miljöreportagen. Är bilderna vackra och stämningfulla eller är det skräckbilder med naturförstörelse i fokus? Hennes huvudtes är att miljöjournalistiken skapas i mötet mellan den miljöpolitiska världen och den journalistiska världen under olika tidsperioder i samhällliga kontexter (Djerf Pierre, 1994).

En annan studie som i kontrast till *Gröna nyheter* belyser miljöföreteelser ur ett mikroperspektiv är Lars Hallgrens avhandling, *I djupet av ett vattendrag* (2003). Han undersöker hur aktörers tillit till en interaktion, vid en naturresurshantering, förändras. Han finner att interaktionen karaktäriseras av konflikt som eskalerar vid tillitsminskning. Genom att öka den kommunikativa kompetensen bland naturresurshanteringens handläggare menar Hallgren att konflikter kan undvikas. Hallgren anser att i de fall då en konflikt är oundviklig ska kommunikativa experter tillkallas för att öka aktörernas tillit till interaktionen (Hallgren, 2003). Vi faner att studierna saknade en koppling mellan makro- och mikroperspektiv. Således placerade vi vår studie mellan Djerf Pierres makroperspektiv med fokus på mediernas framställning av miljön och Hallgrens mikroperspektiv i hans studie av en interaktion med endast en svag koppling till samhällskontexten. Vi har valt att studera interaktionen vid Skottarevsprojektet ur både ett mikro- och makroperspektiv, där mikronivån utgörs av de kommunikativa aspekterna och makronivån innebär ett kontextuellt perspektiv med samhälllig koppling.

Syftet med denna studie är att utifrån diskursiva teorier kring kommunikation, makt, natur och samhälle analysera miljöbegreppets roll i en interaktion kring ett vindkraftsprojekt. Studien har sin grund i interaktionsdeltagarnas kommunikativa handlande och kompletteras sedan med samhällsteorier för att nå djupare förståelse för miljöbegreppets betydelse. Den övergripande frågeställningen utgår ifrån vilken betydelse miljöbegreppet har för interaktionen. Vårt syfte i konkret form har formulerats i följande frågor:

Hur kan vi förstå miljöbegreppets roll i kommunikationen kring Skottarevsprojektet?

Vilken definition har miljöbegreppet i kommunikationen kring Skottarevsprojektet?

Hur använder aktörerna miljöbegreppet?

Vilken betydelse får miljöbegreppet för kommunikationen kring Skottarevsprojektet och för samhället i stort?

Tillvägagångssätt

Undersökningen består av en kvalitativ fallstudie. Med detta menas en undersökning av ett specifikt fenomen i ett avgränsat system som avser att bättra på förståelsen av det studerade och bidra med insikter, upptäckter och tolkningar snarare än verktyg vid prövning av hypoteser (Merriam, 1994). Då vi ämnar studera interaktionen i Skottarevsprojektet lämpar sig fallstudien som metod mycket väl. Det som enligt Merriam (1994) avgör dess lämplighet är:

- Att fokus ligger på ett avgränsat studieobjekt som trots att det syftar till något specifikt avser att belysa en mer generell problematik. I vårt arbete uppfylls detta då fokus är på Skottarevsprojektet, samt att vi ämnar belysa interaktionen däri på en högre abstraktionsnivå genom användandet av kontextuella samhällsteorier.
- Att redovisningen av det empiriska materialet är utförlig, omfattande och bygger på material från många håll. Även på denna punkt uppfyller studien kravet, då vår empiri är inhämtad från insändare och artiklar i Falkenbergs lokaltidning, miljösamrådsprotokoll samt kvalitativa samtalsintervjuer.
- Att studien är kunskaperövrande steg för steg, och att man genom detta kan nå bättre förståelse för det studerade, skapa betydelser, ge insikt i varför och hur företeelser ser ut som de gör etc. Detta uppfylls genom vår förståelseinriktade frågeställning och vårt trappstegsliknande arbetssätt i interaktion – makt – miljö.
- Att studien främst bygger på resonemang, begrepp och hypoteser som uppstår ur den insamlade informationen. Detta stämmer väl in med hur vårt arbete ser ut, då grundläggande ramar och begrepp för vilka vi avsåg att studera Skottarevsprojektet med förändrats under arbetets gång. De nya kunskaperna har även legat till grund för nya förståelseramar och ny förståelse har skapats snarare än att förutfattade hypoteser kunnat bekräftas. Exempel på detta är hur våra teorival

utvecklats under analysens gång. Det har, under arbetets gång, tillkommit nya teoretiska riktningar som vävts samman till ett eget analysverktyg.

Med interaktionen kring Skottarevsprojektet som enskilt fall och med miljön som vår *diskurs* menar vi att vi gör en diskursanalytisk fallstudie. Diskursbegreppet kan förklaras som, ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (Winther Jörgensen, 2000:7). Språk och framförallt begreppen och deras innebörder i språket är styrande för våra gemensamma föreställningar om verkligheten (Foucault, 1989). Teorierna vi använder i vår diskursanalys är intimt förknippade med den metod vi använder. Man kan säga att delar av teorin också utgör metod för studien.

Då de flesta texterna är polysemiska (har en betydelsemångfald) rör vi oss inom hermeneutikens vetenskapsteoretiska fält (Gripsrud, 2002). Detta innebär att det i undersökningen rör sig om våra tolkningar av empirin i att nå förståelse kring interaktionen.

Texter – avgränsning, insamling och analysmetod

Vi har använt oss av insändare och artiklar från Falkenbergs lokaltidning, *Hallands Nyheter*, då det endast i denna tidning förts ett offentligt samtal kring Skottarevsprojektet. Urvalet är baserat på olika källor där uttalanden i interaktionen återfinns. Interaktionen är i sin tur en del i en miljödiskurs som inte låter sig begränsas till några givna källor. Huvuddelen av vårt material utgörs av 128 artiklar och insändare som publicerats i tidningen *Hallands Nyheter* (hädanefter endast HN) mellan år 2005-2008. Valet av tidsperiod grundar sig i att år 2005 gjorde projektörerna ett utskick om det tilltänkta vindkraftsprojektet. Detta ser vi som starten på interaktionen. Utskicket bemöttes med stor skepsis bland kommuninvånarna. Studien sträcker sig fram till dags datum, vintern 2009. Vi har även studerat samrådsprotokoll, d.v.s. en del i miljöansökan som lämnar utrymme för de som känner sig berörda av frågan att uttrycka sig. Detta material utgjorde främst en sekundär källa, då vi använde den för att nå en djupare förståelse för händelseförloppet och interaktionen kring den. Utöver insändare, artiklar och samrådsprotokoll har vi också studerat texter på det projektledande bolaget *Favonius, Falkenbergs kommuns* och RHKs Hemsidor.

Vi har använt oss av en kvalitativ textanalys med en symtomal läsart. Det innebär att en text ses som ett explicit uttryck för implicita eller underliggande innebörder. Dessa underliggande innebörder återfinns i texten oavsett om textproducenten är medveten om dem eller inte. Det kan till exempel vara

samhälleliga normer eller värderingar som människor tar för givna (Østbye m.fl., 2004). Rent konkret tillämpas detta vid undersökningen av interaktionsdeltagarnas språkbruk, främst genom Habermas kommunikativa handlingsteori (Habermas, 1996).

Intervjuer – komplement, förankring och nyvunnen kunskap

Bredvid textanalysen har vi även använt oss av semistrukturerade kvalitativa samtalsintervjuer. Den intervjuguide som användes fungerade främst som ett verktyg för att undvika avvikelser från ämnet. Tre intervjuer genomfördes, en med vd:n för företaget *Favonius*, en med Kommunstyrelsens ordförande samt en med en representant i RHKs styrelse. Vi har genom intervjuerna försökt bedöma utsagornas konformitet med det som kommit till uttryck i det övriga material (jfr Eder, 1988; Sköllerhorn, 2001).

Det kommunikativa samspelet

Studiens utgångspunkt finns i Habermas kommunikativa handlingsteori som strävar efter en öppen, dialogisk och förståelseinriktad kommunikation. Den kommunikativa handlingsteorin bidrar med att belysa huruvida det skett en uppslutning kring miljöfrågan (Habermas, 1996). Risken som den globala miljöproblematiken har fört med sig reste frågan om den hotgemenskap som Beck (2000) nämner skulle komma till uttryck i vår fallstudie. Hotgemenskapen innebär kort att då miljöproblematiken är global kommer det att bildas en gemenskap i världen som sträcker sig över klassgränser (Beck, 2000). Funderingar som väcks kring detta är vilken betydelse en sådan hotgemenskap kan ha för en eventuell strävan och en förståelse för att gemensamt lösa det globala miljöhotet, samt vilka uttryck det kan tänkas ta.

Interaktionen – sakförhållande, normativ riktighet och självpresentation

Två centrala beståndsdelar i Habermas kommunikativa handlingsteori är den målrationella handlingsmodellen och den kontextuella rationalitetsmodellen (Habermas, 1996). Den av Max Weber framarbetade målrationella handlingsmodellen har sin fokus på hur effektivt en aktör använder sina medel för att uppnå uppsatta mål (Habermas, 1996). Den kontextuella rationalitetsmodellen belyser handlingars rationalitet utifrån deras konformitet till ett samhälles rådande normer. Utifrån detta synsätt kan rationaliteten ses som ett normkonformt handlande, som till skillnad från Webers målrationella handlande har en intersubjektiv och dialogisk prägel (Habermas, 1996). Habermas kommunikativa handlingsteori grundar sig i en kritik av de nämnda rationalitetsmodellerna. Han

menar att det krävs ett mer komplext förhållningssätt i förklaringen av objektiva, normativa samt expressiva uttryck i en interaktion. Detta resulterade i vad Habermas kallade för de tre världarna: *den objektiva*, *den sociala* och *den subjektiva världen*.

I den objektiva världen förhåller sig aktören till existerande fakta, eller fakta som kan uppkomma genom manipulation (Habermas, 1996). Det ter sig i och med manipulationsaspekten naturligt att förpassa denna världs handlingar till en målrationell handlingsmodell, men Habermas menar annorlunda. Aktörens förhållande till omgivningen är kognitivt och bör istället för fokus på effektivitet se till huruvida aktörens förståelse av objektiva sakförhållanden är sann, det vill säga om aktörens förhållningssätt överensstämmer med de faktiska förhållandena. Den sociala världen menar Habermas är ett normativt sammanhang vari aktörer utifrån gemensamma värden orienterar sina handlingar. De normer som Habermas syftar på är juridiska och moraliska normer. Habermas tredje värld, den subjektiva, är den egna inre sfären av personliga erfarenheter som aktören har privilegierad tillgång till. Handlandet inom den subjektiva världen är främst expressivt och leder genom dramaturgi aktören till en självpresentation (Habermas, 1996). Då en handling ska ses som giltig måste den visa en genuin personlig erfarenhet. Uttrycket ska vara en representation av aktörens "äkta" jag, annars tenderar det att röra sig om självbedrägeri. Ett alternativ till ovan resonemang är om aktören genom en medveten form av dramaturgi försöker att manipulera sin publik genom att ge uttryck för andra attityder eller känslor än de verkliga. Detta handlande anser Habermas höra hemma i gråzonen mellan målinriktat och förståelseinriktat handlande. Han menar att den skeva självpresentationen kan ses som en strategi, men även som förståelseinriktad, då aktörens handling inte öppet kan uttalas som en strategi (Habermas se Eriksen & Weigård, 2000).

Termen *kommunikativt handlande* utgår ifrån minst två handlingsförmögna aktörer som vidmakthåller en kommunikativ relation. Aktörerna försöker att uppnå ömsesidig förståelse och en gemensam tolkning av en situation för att kunna samordna sina planer och handlingar. Den tolkningsprocess som de försöker enas om är alltid förhållanden i de tre världarna. För att interaktionen ska anses vara meningsfull måste dessa förhållanden vara kritiserbara utsagor, som de andra interaktionsdeltagarna antingen kan godta eller bestrida (Habermas, 1996). Detta kallar Habermas för *giltighetsanspråk*. Det innebär i den objektiva världen att det som är utsagan måste vara sant, i den sociala världen att handlingen uttrycks i förhållande till det som är normativt rätt och i den subjektiva världen att talarens manifesta syfte är avsett så som det yttras.

Då livsvärlden enligt Habermas utgör en språklig bas för social integration i samhället är aktörernas möjlighet att nå ömsesidig förståelse avhängigt huruvida aktörernas livsvärldar överlappar varandras. Efter en uppnådd gemensam tolkning assimileras den ur interaktionen nyvunna kunskapen i interaktionsdeltagarnas livsvärldar och upplevs som oproblematiskt. Detta leder till möjligheten att ett

socialt lärande i ett kommunikativt handlande aldrig kan uttömmas helt, medan det i ett målrationellt handlande fallerar på grund av individens utgångspunkt i sin egennytt.

Den kommunikativa handlingsteorin har använts för att analysera och förstå de diskursiva uttrycken i det empiriska materialet, där de olika världarna har utgjort ett viktigt analysverktyg.

Teorin har bidragit till förståelse av vad det globala miljöhotet har för betydelse i interaktionsdeltagarnas gemensamma normer, självpresentationer och hur de väljer objektiva argument, det vill säga hur de fyller de tre världarnas giltighetsanspråk. Teorin bidrar på ett förtjänstfullt sätt med insikter, men den har också brister. Det vi framförallt åsyftar är teorins oförmåga att belysa maktaspekter i interaktionen. Vi har därför valt att komplettera Habermas kommunikativa handlingsteori med Michel Foucaults (1993) maktteori för att kunna utröna och analysera interaktionens maktuttryck.

Interaktionens maktuttryck

Valet av Foucaults maktteori har sin grund i hans *kontextuella tänkande kring makt*. Detta är lämpligt med tanke på vår kontextuella utgångspunkt i miljön.

Michel Foucault förespråkar ett maktbegrepp där kunskap och makt är starkt sammankopplade. Han menar att makt har verkan på och uttrycks i kunskap och att kunskapen då verkar på samma sätt som makt. Men också att makten i sig skapar nya företeelser. Maktutövning skapar genom dessa nya företeelser ständigt nya sanningar/kunskaper. Expertisen producerar sanningar/kunskaper och vi alla har erfarenhet av detta. Till exempel vid ett läkarbesök kan den enskilde individen uppleva att makten ligger hos läkaren, då denne försöker fastslå en sanning, någonting som skulle vara orimligt utan den makt som läkaren besitter över patienten (Foucault, 1993).

Foucault anser makt vara en kontextbunden företeelse, frångående enskilda aktörers handlande, ej bunden till situationer och kontinuerlig genom hela samhället. Han menar med detta att makt är något som finns i alla situationer (Foucault, 1993). Då makt utövas i en situation sker detta genom en återkoppling till begrepp och identitet som i sin tur skapas genom diskurser. Begrepp så som produktionseffektivitet, biologisk mångfald och fria horisonten osv. konstrueras och rekonstrueras när de används och förenklar därmed interaktioner. Människor ges identiteter med deterministiska handlingsmöjligheter i diskursen, till exempel: vindkraftsexpert, projektmotståndare, miljövän o.s.v. Diskursen leder enligt Foucault till att utrymmet mellan tanke och begrepp minimeras eller sammanfaller, vilket i sin tur kan leda till begränsningar vad gäller vilka åsikter som är legitima att yttra offentligt (Foucault, 1993). Individens självständighet och suveränitet som ibland förutsätts är ur detta synsätt förbehållet den sociala världen som denne befinner sig i.

Miljöbegreppet – Diskursen och samhället

Samhällets relation till naturen utgör ingen naturlag. Istället kan man tala om ett av samhället konstruerat förhållande genom människans sätt att definiera samhället och naturen (Eder, 1998). Den tyske sociologen Klaus Eders tankegångar baserar sig på kritik mot den sociologiska naturalismen, som kan sammanfattas med att samhället och naturen är identiska. Eder påvisar att samhällsteorier som de Marxska teorierna, med fokus på produktion, distribution och konsumtion reducerar relationen mellan natur och samhälle till att därmed endast innefatta nyttan som naturen har för människan och åsidosätter naturens symboliska betydelse. Eder är kritisk till denna inneboende naturalism inom samhällsteorin och menar att ett naturbegrepp som konstituerar naturen som social och uppfattar den som kulturellt definierad kan omkullkasta en nytto-baserad syn på naturen (Eder, 1998). Ett sådant naturbegrepp skulle också kunna återupprätta en symbolisk betydelse i vårt förhållande till naturen. Det är alltså modernitetens naturbegrepp, dess naturalism, som utgör grunden för att *det ekologiska förnuftet*, vår kunskap om vad som är för miljöns bästa, inte fått något verkligt inflytande i vårt samhälle (Eder, 1998). Eder anser att modernitetens syn och utveckling är på väg att brytas och kommer genom dagens miljömedvetenhet och dess alternativa kulturella orientering, t.ex. att se naturen som ett eget väsen, att leda till en annan symbolisk relation till naturen. Det är hur vi uppfattar naturen som sedan får betydelse för vår reproduktion av densamma. Detta leder i sin tur till en utmaning för den moderna kulturens reflexiva konstruerande av de traditioner i vilka kulturen har sitt ursprung, en prövning som inte är avgjort på förhand.

Eder anser att miljömedvetenhet har förändrats till en politisk ideologi genom en ekologisk diskurs. Miljömedvetenhetens försvarare har hamnat i en trängd situation och har förlorat sin monopolställning i interaktionen kring miljöfrågan. Deras överlevnad hänger på deras förmåga att omvandla sig till välorganiserade grupper och bli en del av vad Eder kallar *ekologisk kommunikation*. I den nya interaktionssituationen tvingas de argumentera för sin sak bland andra argumenterande aktörer. De tvingas arbeta med sin profil och agera kulturell

påtryckningsgrupp för att ett alternativt synsätt på naturen ska få gehör. Det är den offentliga diskursen som står i centrum för vår möjlighet att kunna förstå förändringen från miljömedvetenhet till en ekologisk diskurs; en diskurs som är öppen för alla, inte bara miljöaktivister (Eder, 1998).

För att förstå den offentliga diskursen tillämpar Eder så kallade *ramkategorier*. Ramkategorier är ”stabila mönster av att erfara och varsebli händelser i världen som strukturerar den sociala verkligheten” (Eder, 1998:250), d.v.s. beständiga förståelseramar som vi använder för att sortera intryck från omvärlden så vi kan förstå vad som är centralt och vad som är oväsentligt. Eder gör diskursanalysen i dessa tre steg:

- Identifiera kognitiva förfaranden för konstruktionen av ramkategorier.
- Analysera konstruktionen av ramkategorierna som symbolisk förpackning.
- Identifiera den *överramkategori* som uppstår ur konkurrerande strategier, ramkategorier.

Identifiering av kognitiva ramkategoriförfaranden kan göras i det moderna samhällets diskursiva sfär. De kognitiva ramkategoriförfarandena är tre till antalet: moraliskt ansvar, empirisk objektivitet och estetiskt omdömen. De refererar till tre världar, vars likhet med Jürgen Habermas dito inte är en slump och benämns av Eder som den samhälleliga, den faktiska och den subjektiva världen. Det är i dessa världar som aktörer kan skapa sig identiteter som kollektiva aktörer i den offentliga diskursen. Habermas tankar kring beskrivningen av uttryck med utgångspunkt i hans tre världar återfinns i Eders diskursanalys. Eders resonemang om metodologi för att förstå diskurser bygger på Habermas tre världar (Eder 1998). Eder använder dessa för att identifiera kognitiva förfaranden för konstruktionen av ramkategorier, för att sedan analysera dem. Han menar att världarna utgör principerna som strukturerar den moderna diskursen. Denna koppling bidrar till att tolkningar och förståelse utifrån Eders teorier är adekvat för studien, då vi först med Habermas tre världar som utgångspunkt gör en diskursanalys, samt visar på fenomenet i vår studie som vi sedan söker förståelse kring med Eders teorier.

Eder påvisar att en aktör inte enbart kommunicerar genom att uttrycka sig inom olika världar, utan aktören förpackar även sina yttranden i en *symbolisk förpackning*. De kan förklaras som ramkategoristategier. De är inte universella, utan olika aktörer har olika strategier. Dessa strategier utgör en möjlighet för aktörerna att positionera sig på den diskursiva arenan. Eder menar exempelvis att miljörelsen använder förpackningsstrategier som placerar dem i opposition. Dess förpackning gör att den framstår som motdiskurs till den dominerande diskursen. Industrins aktörer använder enligt Eder ett symbolpaket som fokuserar på att försöka förvissa omvärlden om att deras produkter och tjänster bidrar till en bättre och mer hållbar värld. De politiska aktörernas symbolpaket är format för att uttrycka politiskt ansvar, att uppmärksamma medborgarnas oro och att skapa ideologiskt samtycke, t.ex. genom att bekräfta miljöproblem och peka på politiken som lösning. Den sistnämnda förpackningsstrategin, den politiskt-ekologiska förpackningsstrategin,

innebär således att miljö är en politisk fråga och fokus bör ligga på politiken och medborgaren i naturen. Det är när både aktören yttrar sig i olika världar och förpackar sig symboliskt som gensvar, identitet och legitimitet kan fås i den offentliga debatten (Eder, 1998). Dessa giltighetsanspråk dock förkastas och legitimiteten är inte given bara för att aktören gör giltighetsanspråken.

Vi menar att det finns en kompatibilitet mellan den symboliska förpackningen och Foucaults (1993) resonemang om makt som har betydelse för vår fallstudie. Foucault menar att samhället återberättas och konstrueras genom språket som bärande enhet. I definitionerna av samhället skapas maktmöjligheter, d.v.s. makten över samhällets konstruerande och begreppens innebörd, makt över tolkningar, d.v.s. diskursen genom tabu, ritualer (Foucault, 1993; Foucault, 1991). På samma sätt menar vi att man kan se på aktörernas symboliska förpackning. Förpackningen utgör definitionen av miljöproblematiken i interaktionen och skapar också ramkategoriernas samhälleliga koppling. De får således makt genom att styra interaktionens miljödefinition. Samtidigt överflyttas den inneboende makt- och tolkningsramen i samhällets definitioner av miljön som begrepp genom den symboliska förpackningen, över till aktörernas uttryck och identitet. Ett talande exempel är bilindustrins förpackningsstrategi som genom ett intensivt fokus på teknisk utveckling har omförpackat den miljöfarliga bilen. Dagens miljövänliga bilar sprungna ur bilindustrins framsynta lösningar ses som miljöns räddning. Mindre bilåkning och t.ex. cykeln som alternativ är i miljöbilens skugga.

Aktörers ramkategorier och symboliska förpackningar som vunnit giltighet i den offentliga diskursen bidrar enligt Eder (1998) som input till överramkategorin. Överramkategorin utgör en kollektiv referensram för kommunikationen kring miljöfrågor. Denna referensram bestämmer premisser för huruvida olika aktörers kommunikation legitimeras och accepteras.

Det är i slutanalysen som teorierna smälter samman och deras relevans för vår studie tydliggörs. Som beskrivits tidigare lutar sig vår studie alltså mot tre huvudsakliga teoribildningar: Habermas kommunikativa handlingsteori, Foucaults maktteori och slutligen Eders syn på miljön. Dessa tillsammans sammanfogar och kontextbinder fallstudien i sin teori om naturen och samhället. För att öka förståelsen för sammanhanget berör vi en fjärde idé sprungen ur Ulrich Becks, *Risksamhället* (2000), men lämnar densamma vid att endast utgöra ett tillskott i beskrivningen av kontexten.

Miljön - ”Vi sitter alla i samma båt”

I vår analys av interaktionens uttryck utkristalliserades två övergripande teman: 1. miljö och 2. ekonomi, som vi försökte använda för att skapa struktur i analysen. En för tvär gränsdragning mellan de två temana hade bidragit till en plattare analys, varvid vi delvis låtit dem överlappa varandra.

Oberoende av ålder, klasstillhörighet och yrkesroll drabbas människan demokratiskt av miljöhot som polarisar som smälter, förorenad luft och förhöjd medeltemperatur. Vi drabbas alla förr eller senare av våra egenskapade miljörisiker (Beck, 2000). En insats på ett lokalt plan, likt Skottarevsprojektet kan ses som en liten, men ändå betydande insats för människans och miljöns välbefinnande. När tekniken idag kan erbjuda förnyelsebar och miljövänligt producerad el i relation till de mer miljöförstörande produktionssätten, som t.ex. kol- och kärnkraft, torde det väl ske en uppslutning kring dessa nyare alternativ? Normalkonsumtionens fripassagerare, modernitetens framväxande risker, kommer enligt Beck (2000) att resultera i en gränsöverskridande gemenskap kring de nya miljöhoten, en hotgemenskap. Interaktionen kring Skottarevsprojektet skulle därför kunna samla alla berörda aktörer och leda till ett arbete mot ett gemensamt mål.

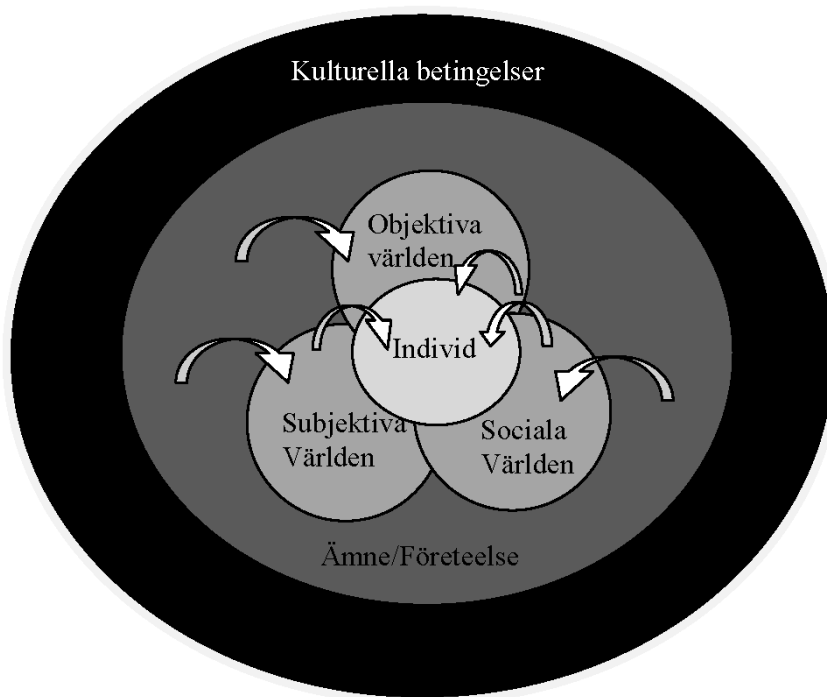
Tre världar – Kategorisering och strukturering av empiri

I mötet med interaktionens uttryck kan vi urskilja hur de olika aktörerna förstår och kategoriserar miljöproblematiken. Kategorierna utgör aktörernas grund i skapandet av förståelsen och struktureringen av sin omvärld, men även struktureringen av egna uttryck och beskrivningar i interaktionen. Kategorierna utgör mikroenheter i diskursen och blir därmed pusselbitar i diskursanalysen av miljökommunikationen, som interaktionen kring Skottarevet är ett exempel på. Ett första steg i att nå förståelse för kategorierna är att urskilja de tillvägagångssätt för

vilka aktörernas sortering sker. Ett exempel på detta är människors uppfattning om mord. Att mörda någon leder till repressalier i form av fängelse eller dödsstraff som bland annat har sin grund i religiösa texter som definierar livet som heligt och därmed utgör ett moraliskt ansvar som tydliggör skyddandet av livet. Det moraliska ansvaret som kategori hjälper människor i mötet med mord, då de kan kategorisera företeelsen och dess konsekvenser.

Genom att nå förståelse för hur aktörernas kategorisering går till kan vi peka på varför aktörernas interaktionsbidrag tagit den form den har. På samma sätt som det moraliska ansvaret kan empirisk objektivitet och estetiskt omdöme urskiljas som tillvägagångssätt för kategoriseringen. Dessa tre refererar till de tre världarna, den sociala, den objektiva och den subjektiva som ligger till grund för vår analys av aktörernas argumentation. Det måste dock tilläggas att det inte finns någon universell kategoriseringsprocess, utan den står i relation till de kulturella betingelser som råder i det samhälle vari diskursen äger rum.

I figur 1 har vi tydliggjort relationerna mellan de element som har betydelse för en aktörs kategorisering. De kulturella betingelserna är konstant närvarande och har betydelse för aktörernas grundsyn på vissa ämnen och företeelser. Ett exempel på detta är den kristna tron i det svenska samhället som återspeglas i många människors synsätt på vad som är rätt och fel. En tolkning av ämne/företeelse kan ses som relationer i de tre världarna som aldrig är totalt avskärmade från varandra, utan överlappar alltid, men av varierande grad. Det är när världarna fylls med giltighetsanspråk som en aktörs kategorisering slutförs och kan förmedlas i en interaktion.

Figur 1 visar vilka variabler som har betydelse för en individs kategorisering av verkligheten. Delar av kultur, ämne/företeelse sorteras genom den objektiva, den subjektiva och den sociala världen.

En framväxande norm

De många dystopiska åsikter om den framtida miljön, som det inledande stycket antyder, kan tolkas som att miljöproblematiken är befäst i vårt samhälle och interaktionen kring Skottarevsprojektet förstärker den bilden. I interaktionen bekräftar interaktionsdeltagarna miljöproblematiken som en empirisk objektiv sanning. D.v.s. vi har i analysen av de tre världarna funnit att objektiva giltighetsanspråk kring miljöproblematiken godtagits av båda aktörerna. Man kan i detta säga att aktörerna förstår och kategoriserar det objektiva sakförhållandet i miljöproblematiken lika, deras verklighetsuppfattningar sammanfaller. Denna analogi går att förstå utifrån Habermas livsvärldsbegrepp, då de överensstämmande verklighetsuppfattningarna kan tolkas som om aktörernas livsvärldar överlappar och bildar en samtalsplattform. Det går att med utgångspunkt i de överlappande livsvärldarna, med miljön som kitt att tala om en unison situationsdefinition och en interaktionsbas som möjliggör interaktionen. Motsidan uttrycker sig exempelvis så här:

Men det sätter ju Falkenberg på världskartan med sina cirka 40 000 invånare som staden som vill vända den globala uppvärmningen. Samtidigt ökar Kina stadigt sina koldioxidutsläpp per invånare. Hur hade det sett ut om detta land byggde vindkraftverk för att försörja sitt land med energi? (HN, 2007-12-11, *Där försvann det öppna havet*, Ola Jonasson)

Citatet ovan antyder att Motsidan godtagit sakförhållandet i miljöproblematiken, men de väljer att bestrida huruvida vindkraftsparken i Falkenberg skulle kunna bidra positivt till detta. Försidan lägger till skillnad från Motsidan mer emfas på den faktiska miljöproblematiken och är av åsikten att vindkraftsparken skulle kunna dra sitt strå till stacken.

Framtidsperspektiven ser dock annat än ljusa ut. Det globala problemet är miljöförstöringen. /.../ Var lite positiva till alternativa energikällor. De kommer att behövas. Det är hög tid att inse konsekvenserna av ett uteblivet handlande. (HN, 2006-02-18, *Vi behöver alternativa energikällor*, Anonym)

Interaktionsdeltagarnas godtagande av det faktiska sakförhållandet i miljöproblematiken återspeglas även i den sociala världen. Aktörernas miljöuttryck kan tolkas som normativt korrekta, då de ger uttryck för gemensamma värden kring naturen och miljön. Dessa miljöuttryck kan ses som normkonforma och även som ett accepterande av en kontextbunden norm i miljön, varigenom aktörerna orienterar sina talhandlingar. Vi vill då utifrån aktörernas godtagande av den sociala

världens giltighetsanspråk benämna denna företeelse som miljönormen, ett slags kollektivt förhållningssätt till miljön och naturen.

Starkt förbunden med den sociala världens normativa sammanhang finns den subjektiva världen som visar på aktörernas självpresentationer. Både För- och Motsidan återger miljöpositiva självpresentationer. Vissa av Motsidans representanter skriver till exempel under insändare med signaturen, ”miljömedveten kustbo” (HN, 2005-09-17, *Vänta in vågkraften*) och ”miljövän” (HN, 2008-02-24, *Pengarna till vården och skolan istället*). Andra ger uttryck för det löpande i texten, ”Jag har alltid varit för vindkraftverk” (HN, 2006-02-02, *Olycksrisken är ett stort argument*, Sandra) Även självpresentationen hos Motsidans huvudaktör, *Rädda Hallandskusten* är ett talande exempel.

Vi är en ideell förening som värnar om natur, miljö och människors rekreation utmed Hallandskusten. Vi motsätter oss inte vindkraft/... (www.raddahallandskusten.se, 2008-05-06, *Om oss*)

Man kan även säga att Motsidans huvudaktörs val av namn, *Rädda Hallandskusten*, i sig appellerar till en miljövänlig tolkning av deras verksamhet. Denna handling kan ses som ett normkonformt handlande och som ett godtagande av giltighetsanspråken i både den sociala och den subjektiva världen, d.v.s en miljöriktig självpresentation. Vi kan med ett så kallat kommutationstest, d.v.s. ett byte av enhet i ett paradigm, förtydliga *Rädda Hallandskustens* vilja att bli uppfattade som en miljöpositiv förening, trots motstånd till just ett miljöprojekt (Fiske, 1997). Med ett alternativt namn som till exempel ”Stoppa Skottarevsprojektet”, vilket är föreningens huvudsakliga mål, försvinner den implicita och positiva miljökopplingen. *Rädda Hallandskustens* val av namn kan därmed ses som en handling inom det miljönormativt rätta.

Hos För sidan ser vi liknande självpresentationer.

Hur kan du kalla dig själv miljövän om du anser att Skottarevet inte är bra? Jag tycker det är en av de bästa saker som kommit på senare tid/... (HN, 2008-02-07, *Tänk framåt*, Klantifax)

Miljönormen kan sägas vara komplext sammansatt av aktörernas förhållningssätt till miljön och innefattar bland annat den lokala miljön, till exempel torskbestånd, känsliga ekosystemsområden och miljövänlig el m.m., och den globala miljön, till exempel växthuseffekten, miljöförstöring och klimatkatastrofer m.m. Det som binder samman dessa olika förhållningssätt till miljön är att de argumenteras som kollektiva intressen, d.v.s. något som berör alla människor på något plan. Det är främst För sidan som förespråkar den miljövänligt producerade elen, medan Motsidan lägger lite mer tyngd i närmiljön och exempelvis konsekvensen för torskbeståndet. En gemensam nämnare återfinns dock i bekräftandet av den

globala miljöproblematiken och får mest emfas i definitionen av miljönormen. Detta förstärker vår tolkning att miljönormen som aktörerna anpassar sina talhandlingar utefter är något kollektivt, inte bara på ett lokalt plan utan även globalt, då miljöproblematiken drabbar alla människor. Ytterligare en beståndsdel i miljönormen som förespråkas av både För- och Motsidan är människans beroende av fossila bränslen, och att dessa förr eller senare kommer att ta slut och att det därför bör göras miljöinsatser.

.../ men på något sätt måste vi gemensamt hjälpas åt att lösa våra framtida energifrågor /.../ Kommande generationer måste ta till en mängd olika sätt för att utvinna energi. Detta kommer att påverka oss alla och vår närmiljö på olika sätt, antingen vi vill eller inte (HN, 2005-12-27, *Vi måste komma ifrån vårt oljeberoende*, Jan-Åke Jacobsson)

Aktörernas förhållningssätt till miljön kan ses som ett kommunikativt upprätthållande av ett gemensamt gott i den moraliskt giltiga normen, miljön. Vi kan då utifrån Habermas säga att det i vårt fall är den sociala världen som är överordnad den subjektiva världen och således utgör ramen för interaktionen. Normen styr självpresentationen.

Normens inneboende makt

Det konstanta förhållningssättet till miljönormen i interaktionsbidragen och självpresentationerna kan förstås på olika sätt utifrån Foucaults maktteori. En tolkningsmöjlighet till varför aktörerna alltid förhåller sig till miljön i sina argumentationer är att det kan ses som en maktstrategi. Användandet av en sådan maktstrategi kan då ses som ett medvetet strategisk handlande. Genom att påvisa i interaktionen att de besitter kunskap i miljöfrågan kan det ses som en uppvisad medvetenhet om miljöbegreppets inneboende makt. Det blir då deterministiskt att under interaktionens gång förhålla sig positiv till miljön, då detta ger aktörerna legitimitet i interaktionen och miljöbegreppets inneboende makt medför en interaktionsram som aktörerna måste hålla sig inom. Foucault benämner denna form av företeelse som en utestängningsmekanism som innebär att det finns ett visst sätt att agera och kommunicera för att få gehör (Foucault, 1993).

En annan möjlig tolkning av miljönormens konstanta närvaro i interaktionen är att miljödiskursen, vari interaktionen sker, har lett till att utrymmet mellan tanke och begrepp i stort sett sammanfaller. Detta kan då ha lett till begränsningar av vad som är berättigat att yttra offentligt. Det är inte politiskt korrekt att uttala sig negativt kring miljön. Att motsätta sig miljönormen och den expertis som har mest legitimitet inom området blir ett vansinnets tal (Foucault, 1993). Att utelämna

miljöuttryck i miljödiskursen blir också det ett förnekande av expertisens fastställda samhällsordning. Miljöproblematiken är reell och blir normativt tvingande i diskursen. För- och Motsidans bejakande av miljönormen kan ses som en gemensam tolkning av situationen och en utgångspunkt för samordningen av handlingar och planer.

Miljömedvetenhetens förändring och kulturella införlivning

En intressant aspekt värd att belysa ur insikten kring normens betydande dominans i interaktionen är hur denna norm har bidragit till förhållandet mellan människa och natur. Eder (1998) argumenterar för att miljömedvetenheten har inlemmats i en ekologisk diskurs som har betydelse för vårt sätt att se på den samhälleliga verkligheten. Den ekologiska diskursen resulterar i en så kallad överramkategori. Med vår interaktion som fall har vi valt att försöka få vidare förståelse för detta. Vi ser att interaktionen är starkt förbunden med en norm som fungerar som en ram för densamma. En fråga som väcks är om denna miljönorm innefattar ett nytt förhållningssätt mellan människan och naturen, där människan inte nödvändigtvis är den dominerande parten. De talhandlingar vi finner i vår interaktion är snarast uttryck för ett dominerande förhållningssätt till naturen än ett jämlikt sådant. Det handlar hos För sidan snarare om att minimera miljöproblematikens inverkan på vår livsstil än att ändra denna eller vårt förhållande till naturen.

Vi är idag beroende till 85%, alltså globalt sett inte i Falkenberg, av fossila bränslen då va, det är ju något vi vet tar slut förr eller senare då va och vi måste lära oss att använda en ny typ av energi (Personlig kommunikation Favonius VD 08-04-04)

Hos Motsidan uppfattar vi att de har samma sätt att se på naturen, ”Gärna vindkraftverk i havet men då skall de vara så långt bort att ingen innevånare störs av dem” (HN 2006-02-02 *Olycksrisken är ett stort problem*. Sandra). Under en intervju med en representant från RHK ser vi hur Motsidan explicit uttrycker en dominerande syn på relationen mellan människan och naturen, där människan dominerar naturen. Det blir väldigt tydligt i t.ex. synen på naturreservatens funktion, samt i synen på havets roll. Under intervjun finner vi även stöd för en uttryckt oro kring hotade fastighetsvärden.

Den här stan lever av en enda jävla grej och det är havet/---/Hav skänker människor ro, vi har naturreservat här för att människor skall kunna åka hit och må bra./.../därför ska de inte stå där...där de e en plats för ro/---/Varför kostar det mer att bo vid havet...jo för alla vill se havet (Personlig kommunikation Rädda Hallandskustens representant Ulf Mazur 08-04-30)

Så kan man ju se till fastighetsvärdet/.../kommer ingen vilja flytta till Falkenberg om de står där, de klart folk kommer göra men du får ju inget pris på för än det står där (Personlig kommunikation med Rädda Hallandskustens representant Ulf Mazur 08-04-30)

Vi vill peka på att det skett en hegemonisk process där miljömedvetenhetens syn på relationen människan och naturen införlivats i den offentliga diskursen. En hegemonisk process kan förklaras som att en dominerande grupp legitimt utövar makt över andra grupper genom att ge sken av att maktförhållandet är något naturligt och önskvärt. Detta görs möjligt genom att den dominerande gruppen fångar upp och införlivar oppositionella gruppers tankar och intressen och gör dem till sina egna (Jansson, 2002). Utifrån vår empiri kan vi tala om en assimilering som har förändrat miljömedvetenheten och anpassat den till en övergripande syn i interaktionen, nämligen människans *rätt att bruka naturen för sin egen nytta*. Vi ser dock att den assimilerade miljömedvetenheten har lett till att aktörerna återkommande tydliggör miljöns betydelse i interaktionen. Vi menar att det konkret innebär att det fortfarande är legitimt att uttrycka sig i tankar av nyttjande av naturen för människans bästa, men inte utan att påvisa en miljömedvetenhet. I interaktionen blir det tydligt eftersom det bland aktörerna endast finns begränsade alternativa uttryck (se Ekonomi - ”Myntet har alltid två sidor”). Organisationer som t.ex. *Greenpeace* kan definieras som de ursprungliga miljömedvetna. De tror på ett jämställt förhållande mellan naturen och människan, där ingen har rätt att dominera den andre. Att miljömedvetenhetens införlivande och omdefiniering har skett går även att utläsa ur Falkenbergs kommunstyrelsens ordförandes uttalande om kommuninvånarnas ambivalenta inställning till medborgarnas egna miljöbidrag. Detta förstärker bilden av den dominerande synen på naturen och miljön, där motviljan att behöva anpassa sin livsstil för en förbättrad miljö skiner igenom.

Man kan tänka sig att om man har pengar, så kan man köpa en miljöbil. Man kan sopsortera, men det får inte vara för jobbigt, för är det för tungt, så skiter jag i det. Det finns hos vanliga människor. /.../ Man vill leva miljövänligt, men det ska vara enkelt. Det får liksom inte påverka mig negativt på något sätt, men det ska lösas. Det ska inte synas, det ska inte kosta, det ska inte höras, men det ska göras. (Personlig kommunikation med Falkenbergs kommunstyrelsens ordförande, Marie-Louise Wernersson, 2008-04-04)

Detta går att förstå som att miljömedvetenhetens försvarare har tappat sitt monopol på definitionen av miljömedvetenheten och begreppet har kommit att bli allmängods. Den övergripande kulturen kan sägas ha kämpat och vunnit dominans över de ursprungliga miljömedvetnas tankar och praktiker, dock utan att behöva använda tvång. Den dominerande synen på miljön kan tolkas in i människornas motvilja att göra en insats. Den tvekydiga miljömedvetenheten kan förstås i termer av miljöbegreppets inneboende makt och att miljöbegreppet idag är någonting som man inte med legitimitet kan kritisera öppet. Ett exempel på detta är att det inte längre går att påstå att klimatproblematiken inte är ett resultat av vårt agerande. Människans välvilja att göra något gott för miljön dränks av motviljan att offra energi och fragment av sin nuvarande livsstil.

Vi menar att den studerade interaktionen ur Eders perspektiv, stärker resonemanget att den ekologiska diskursen (den symboliska representationen av naturen) genom det hegemoniska införlivandet i samhället har underställt en utilitaristiskt grundad syn på naturen. Sociologen Eder anser att miljömedvetenheten i en sådan process förlorar den kritiska kraft som den tidigare haft, då dess representation av naturen grundades i den ursprungliga miljömedvetenheten (Eder, 1998). Men en hegemonisk process har även betydelse för det tidigare rådande paradigmet. Vi menar att den tidigare systematiserade synen på naturen, där det var legitimt att exploatera den idag nästan är oförändrad. Förhållandet till naturen är fortfarande av instrumentell karaktär. Den ursprungliga miljömedvetenheten som bar på en mer social och kulturell konstruerad definition av naturen har omdefinierats. Den har i sitt införlivande i den allmänna debatten omformulerats till det rådande förhållandet mellan natur och samhälle, d.v.s. en instrumentell syn. Den har samtidigt höjt tröskeln som aktörer måste ta sig över för att vinna gehör i den offentliga diskursen. Sammanfattningsvis blir miljödebatten ett medel för samhälleliga mål snarare än verkan av en reflexivitet kring förhållandet mellan människan och naturen.

Miljönormens tvingande karaktär kan ses som aningen paradoxal, då en aktör ej förlorar legitimitet om denne ger uttryck för ett dominant förhållningssätt till naturen. Det som har hänt är att ribban för vad som utgör en acceptabel dominans har höjts genom miljönormen, men miljömedvetenhetens symboliska definition har samtidigt utplånats.

Handfasta ekonomiska intressen är ofta en förklaring till varför det ekologiska förnuftet inte fått fäste i vårt praktiska agerande (Eder, 1998). Ekonomin har en betydelse, men om ekonomin i sig är en rimlig förklaring till diskrepansen mellan det ekologiska förnuftet och vårt praktiska agerande skall vi diskutera nedan.

Ekonomi - ”Myntet har alltid två sidor”

Miljönormen som den tvingande variabeln i miljödiskursen leder, som vi redogjort tidigare, till ett begränsat handlingsutrymme för bägge aktörerna. I denna del kommer vi att visa hur de båda symboliskt paketerar sig själva. Vi redogör även för hur Motsidans interaktionsbidrag börjar fokusera mer på det kollektivt goda i den gemensamma ekonomin och ifrågasätter Försidans ekonomiska kompetens.

Utestängd

Interaktionens kärna återfinns i miljönormen. Att förhålla sig till miljön i interaktionens uttryck blir i det närmaste tvingande för att vinna legitimitet. Återkommande i uttalandena kring miljön är den förutspådda globala energiproblematiken, som enligt alla parter är reell och kommer att kräva alternativa lösningar. Dock är det inte alternativa lösningar för att naturen blöder och bryts ner så djur och växtliv hotas, utan snarare för att vi människor blöder genom naturen om vi inte kan bibehålla vår nuvarande livsstil. Exempel på denna dominerande inställning i relationen mellan människan och naturen ser vi i Försidans argument för billigare el, som tydligt sätter människan i fokus. Ytterligare ett exempel är Motsidans ekonomiska argument, där fokus ligger på medborgarnas risk istället för risken att miljön förstörs.

Det finns uttryck i interaktionen som skulle kunna tolkas som tecken på en alternativ kulturell syn på relationen mellan människan och naturen. Dessa är förpassade till Motsidans utsiktsargumentation.

.../den vidunderliga utsikt och oersättliga supervy som Hallandskusten utgör (HN 2007-06-19, *Ja till vindkraft nej till Skottarevsprojektet*. Kristdemokraterna i Falkenberg)

Den obrutna horisontlinjen har ett alldeles särskilt värde/.../...ett naturfenomen jag inte vill förstöra. (HN 2006-08-18, *Ingen vindkraft vid horisonten* författad av GunMarie Stenström (m) Slöinge

Det är även i Motsidans ekonomiska argument som frågetecken kring deras legitimitet väcks i interaktionen. Det görs genom Försidans påvisande av en motsägelsefull självpresentation hos Motsidan där de framställer sig som miljövän. Denna självpresentation förekommer genomgående i interaktionen både som signatur till inlägg och i argumentationen, se citat ovan under rubriken *En framväxande norm*.

Diskrepansen i Motsidans självpresentation blottläggs av Försidans fokus på uppoffringen av utsikten till fördel för miljöproblematiken och leder även till frågan huruvida Motsidan verkligen orienterar sina handlingar utifrån den norm som miljön utgör i interaktionen. Vi ser i citaten hur utsikten ställs mot global miljöproblematik och uppoffring för denna.

En vindkraftspark ute i Kattegatt skulle direkt den kopplades in på elnätet minska eldningen av kol i det elsystem som försörjer hela norra Europa./.../Vindkraften måste ju byggas nånstans, vindkraften ÄR synlig och kan inte gömmas. (HN 2006-02-10, *Valet står mellan miljö och utsikten* Författad av Per Ribbing)

Jag kan inte ha sinnesfrid att drömma vid en solnedgång, om jag till vardags i mina beslut motarbetar energiomvandling för bevarande av en god miljö, säkrare och tryggare värld. (HN 2005-10-03, *Vindkraftspark till havs tål demokratisk granskning* Författad av Östen Nilsson Ordf. i FEAB)

Vi får inte ge upp arbetet med att producera miljövänlig el. Att säga nej för att det stör ögat eller påverkar ens fastighetsvärde men även kräva standardhöjning rimmor illa. (HN, 2006-09-07, *Värför ändrad inställning nu om vindkraft vid Skottarevet?* Författad av Ingemar Johansson och Mari-Louise Wernersson)

Det är den dominerande synen på miljön i miljönormen som blir central i kritiken av utsiktsargumenten. Som citaten ovan visar flyttar Försidan fokus från den subjektiva världen och det estetiska omdömet, till att fokusera på vindkraft som problemlösning utan att påverka vår livsstil. Detta sker genom att den kulturella utgångspunkten för relationen mellan människa och natur begränsas till en instrumentell syn. Naturens nytta begränsas till dess nytta för människan och dess

egenvärde åsidosätts. Det som istället blir centralt är miljön som något kollektivt gott för människan. Det är i det moderna miljötankandet kring inte bara en rättvis fördelning av naturen, utan också ett rättvist bidrag till densamma (se Eder, 1998), som Försidans maktövertag grundas. I denna, den moderna miljömedvetenhetens dubbla karaktär, finner vi att Försidan får legitimitet i sin emfas på uppoffring i interaktionen.

Uppoffringen blir interaktionens pekpinne på det gemensamma bidraget till det kollektivt goda genom naturen. Uppoffringen indikerar också Försidans symboliska förpackning med fokus på medborgarnas bästa, vilket även blir kopplingen till samhällskontexten genom miljödiskursen. Vi ser att fokus på uppoffringen begränsar Motsidans möjlighet att ifrågasätta miljöprojektets bidrag till det gemensamma goda. Detta ifrågasättande kan tolkas som ett uttryck för egenintresse och undflyende av det rättvisa bidraget till det gemensamma goda. Underförstått blir betydelsen av den vackra utsikten densamma som nyttan den gör för människan. Exempelvis höjer den värdet på fastigheterna med utsikt över havet. Med detta sagt menar vi inte att Motsidan skulle stå för en ny kulturell syn, där deras argumentation för miljöns inneboende estetiska betydelse grundas i deras kärlek och en icke dominerande relation till naturen. Utan det som intressant är fenomenet vi ser när en alternativ syn på naturen uttrycks i interaktionen. I den blottläggs än mer den dominerande synen på naturen. Vi får också en förståelse för vilken betydelse den har för interaktionen. I praktiken ser vi att en alternativ kulturell syn på naturen och människan inte får rum i interaktionen och tolkningen av den anpassas till den dominerande synen. Som helhet hämmar detta möjligheten till ifrågasättande av kommunens miljöprojekt och det bidrar negativt till reflexivitet kring projektet. Den alternativa synen på naturen blir ett vansinnets tal. Den löper utanför den sanning som definieras genom diskursen och får därigenom ingen legitimitet. Vad som etablerar Försidans möjlighet till detta maktövertag är i grunden deras möjlighet att definiera situationen och miljöbegreppet i interaktionen, genom symbolisk förpackning.

Den symboliska förpackningen är den definition av miljöproblematiken som en aktör uttrycker i interaktionen. Den har också del i kategorierna, som vi använder för att förstå vår omvärld och ger oss en samhällelig koppling. Man kan säga att den symboliska förpackningen utgör en kontextualisering av verklighetskategorierna. Exempelvis så skulle en industriaktör, t.ex. en biltillverkare, som också bekräftar miljöproblematiken som central, i sin verklighetskategorisering, välja en förpackningsstrategi där miljöproblematiken förknippas med vetenskaplig innovation och framsynta lösningar. Deras nya lösningar i bilarna är då vad världen behöver för att lösa miljöproblematiken. Den symboliska förpackningen binder begriplig innebörd till uttalanden och kan även få betydelse för begreppets inneboende mening, förutsatt att förpackningen får legitimitet i diskursen. På detta sätt binds den symboliska förpackningen samman till en tolkningsram. En tolkningsram som begränsar tolkningarna av uttalanden,

bland annat genom den begreppsmässiga tolkningsram som miljön i sig har, men även genom hur aktören förklarar detta begrepp i förhållande till samhället, d.v.s. genom den symboliska förpackningen.

Miljöproblematiken hos Försidan förpackas som ett kollektivt hot mot samhället. Den blir således en politisk fråga med medborgaren i fokus och kommunen blir naturens och medborgarens talesman. Kommunen har uttrycklig fokus på medborgarnyttan, dess koppling till globala miljöproblematiken och att kommunen tar ansvar för densamma.

Vi säkrar kommuninnevärnarnas elenergibehov med absolut ren förnyelsebar energi. Vi skapar möjligheter till att ge kommuninnevärnarna ett lägsta pris på el genom att vi äger kraftverken (HN 2006-08-25, *Vindkraftsverk förbättrar kommunens ekonomi*, Östen Nilsson)

Uppoffringen för miljön med samhället och de kollektiva medborgarna som argument kan förstås utifrån denna förpackningsstrategi. Även den medborgerliga oron för miljöproblematiken, som kommunen säger sig både höra och förstå är en del av denna förpackningsstrategi. Det intressanta med detta är att argumentet blir ett explicit exempel på hur en förpackningsstrategi kopplar miljöproblematiken till medborgarna. Det görs genom att hävda medborgarnas oro och därmed befästs det att en sådan oro faktiskt existerar utan att det på något sätt underbyggs. En central aspekt i Försidans symboliska förpackning är att de själva placerar sig i centrum för lösningen av miljöproblematiken. Detta ger Försidan ett kommunikativt övertag. Den symboliska förpackningen bidrar alltså till att befästa en dominerande syn på miljön genom att understryka miljön som nyttan för medborgaren. Den sammankopplar och stärker även en kollektiv syn på naturen och samhället och befäster individens bidrag till detta gemensamma goda. Genom att koppla miljöbegreppet till en symbolisk förpackning, så begränsas tolkningen av miljön till något kollektivt gott och en dominerande syn på relationen mellan människa och miljö.

Utestängd men inte uträknad

Motsidans ökade fokus på ekonomiska aspekter ser vi som en konsekvens av den utestängandemekanism som Försidans lyckade definition av förhållandet människa och miljö utgör.

Motsidan anpassar sin kommunikation och inriktar sig mer på ekonomiska argument. De förändrar sin symboliska förpackning, med fokus på det kollektivt goda i ekonomin, genom argument kopplade till kollektiva begrepp som vård, skola och omsorg. De försöker alltså skapa en annan symbolisk förpackning genom

en samhällskoppling utanför miljödiskursen och angriper Försidans trovärdighet. Motsidans explicita maktuttryck som ökar i takt med interaktionens gång stärker detta.

Dessutom, Jacobsson, andelen positiva rätt avrundat från 68,3 är 68 procent och inte 70 procent (HN, 2006-02-18, *Lär av Nya Zeelands vindkraftsatsning*, Anonym)

.../man inser lätt att räknekonsten inte är Nilsson/Jacobssons bästa gren när de anger att de avser använda 0.00000029 procent av Kattegatts yta. Kattegatt omfattar 20 000kvm och vindkraftsparken 15 kvm vilket ger 0,075 procent d v s 260 000 mer än vad Nilsson/Jacobsson räknat ut (HN, 2007-04-25, *Vem äger FEAB*, Mats Dahlbom)

Vi kan utifrån Foucaults syn på makt och kunskap och argumentationen ovan förstå Motsidans explicita maktuttryck som ett försök att återvinna makt och legitimitet genom att påvisa att Försidan saknar nödvändig kunskap. Detta gör de genom att både förlöjliga och förringa Försidans kunskapsanspråk, vilket är tydligt i citaten ovan, men blir än mer uppenbart i intervjun med Ulf Mazur, representant i RHK Styrelse.

Det här projektet omfattar tre miljarder, tretusen miljoner kronor, och de behandlar det som om det vore en jävla ishall!.../de borde tagit in experter (Personlig kommunikation med Rädda Hallandskustens representant Ulf Mazur 08-04-30)

Kunskap är något som Foucault menar är förknippat med makt (Foucault, 1993). Den grundar sig i vår vilja att skilja det sanna från det falska genom att presentera vad som menas med en objektiv sanning, baserad på mätning, klassificering och observationer. Detta har utvecklats till ett ideal i vårt samhälle. Ett sanningsideal som kan användas för att legitimera det man gör gällande. En avsaknad av trovärdiga objektiva fakta begränsar aktörens möjlighet i interaktionen (Foucault, 1993). Vi ser till exempel detta i flera nyhetsmedier, där nyheter och artiklar byggs kring statistik, siffror och fakta, för att dessa uppfattas som mer trovärdiga (Best, 2001).

Genom Foucaults resonemang kan vi se att Motsidans explicita angrepp på kommunens kompetens också utgör en attack av projektets legitimitet. Det som skapar förutsättningarna för Motsidans angrepp är den tudelade symboliska förpackning som Försidan presenterar. Den politiskt-ekologiska förpackningen är visserligen dominerande, men då kommunen även är ägare av projektet ser vi en alternativ symbolisk förpackning. Deras symboliska förpackningar rör sig mellan att först påvisa att kommunen tar det globala miljöhotet på allvar. De argumenterar även för att vindkraftsprojektet till havs är en innovativ och framsynt lösning på

miljöproblematiken och att kommunen står för denna lösning som projektör. Kommunen framstår här som en industriaktör och fokuserar på att värna om miljön genom vetenskaplig industriell utveckling för att skapa ett ekonomiskt värde för medborgaren. Denna förpackningsstrategi balanseras med en politisk-ekologisk strategi i interaktionen. Genom att Motsidan angriper Försidans kompetens, framförallt den ekonomiska, ifrågasätts deras förmåga att upprätthålla en hållbar utveckling som kan bidra till en sund ekonomi för medborgaren. Det kollektiva ansvaret för medborgaren attackeras och leder till ett ifrågasättande av kommunens bidrag till det kollektivt goda.

Motsidans symboliska förpackning som utgått från att vara miljöinriktad genom att sätta sig i opposition till Skottarevet och trycka på lokala miljökonsekvenser, samt det vackra i utsikten förändras. I denna senare delen av interaktionen utmärker sig Motsidans koppling till det lokala samhället istället genom deras oppositionella ställning i ekonomin och framhålla den kollektiva ekonomiska risken för medborgarna. Dock bekräftar Motsidan hela tiden den globala miljöproblematiken, vilket indikerar att aktören måste förhålla sig till miljön för att få legitimitet i interaktionen.

En grund för Motsidans möjlighet att angripa ekonomiska aspekter i projektet är att ägaren är just kommunen. Detta byggs på två fundament. Det första är att kommunal ekonomi är kollektiv ekonomi och Motsidan kan därmed kritisera huruvida projektet bidrar till det kollektivt goda för medborgaren. Det andra är offentlighetsprincipen, som tillåter yttre aktörer att ha insikt i ekonomin och därför kan uttala sig om den. Det är i den närvarande offentlighetsprincipen som interaktionen ytterliggare tar en vändning. Kommunen beslutar att sälja projektet, med återköpsrätt, till sin privata partner i projektet. Genom detta försvinner offentlighetsprincipens krav och Motsidan förlorar delar av sin insyn. Motsidans möjlighet att påverka en privat aktör är mer begränsad än möjligheten att påverka en offentlig aktör. Privata aktörers beslutsfattande ledning väljs inte av medborgarna. Det offentliggörs att kommunen får tillbaka sina satsade pengar av det privata företaget som tar över projektet. Kommunen tar därmed inte längre någon ekonomisk risk och det kollektivt goda är utom fara.

Vi kan förstå situationen mellan kommunalpolitiker och medborgare i termer av vad Foucault kallar för panoptisk makt. De framröstade kommunalpolitikerna kan genom sin position i samhället ses som implicita fångar, övervakade av medborgarna, via en konstant mediebevakning och offentlighetsprincipen. Men då Foucaults panoptikonkoncept tvingade "fångarna" till övervakningsbara platser och kommunpolitikerna valt att bevakas på eget bevåg, väljer vi istället att använda Thomas Mathiesens term Synopticon. Det valfria deltagandet, den offentliga bevakningen samt idén att många bevakare få passa bättre in på relationen mellan kommunen och medborgarna (Foucault, 1993; Mathiesen i Bauman, 2000).

Då kommunen valde att sälja projektet med återköpsrätt kan detta förstås som ett försök att undkomma övervakningen och i och med det även den synoptiska

makten. Detta kan tolkas som en makthandling i sig. Visserligen förlorar kommunen sitt direkta inflytande, men som projektör har de redan påverkat projektets utformning genom miljödomstolsbeslutets begränsningar. Detta agerande kan förstås som en reaktion på Motsidans skiftande symboliska förpackning, d.v.s. förflyttandet av fokus till ekonomin och den kollektiva risken för medborgaren som ett projektbygge skulle medföra. Men också ett bemötande av Motsidans emfas på risken att projektet inte blir miljöeffektivt. Det är effektivare att satsa på andra miljöprojekt med andra kompetenta aktörer. Försidans agerande avvärjar Motsidan även på denna punkt genom sin försäljning. Vad som vi också blottlägger med denna insikt är kunskapen om den symboliska förpackningens makt- och legitimitetsaspekt. Både makt och legitimitet byggs i interaktionen genom kopplingen aktören gör till samhälleliga definitioner och begrepp. Genom att kontextbinda miljöbegreppet och dess inneboende betydelse som något kollektivt gott, samt kravet på att värna om det kollektivt goda på ett önskvärt sätt, skapas en utestängningsmekanism (Foucault, 1993). Det formas en norm där varje uttalande kring miljö måste ske inom denna norm för att det skall uppfattas som legitimt. Kritik av projektet definierad som legitima bidrag till det kollektiva goda måste angripas utifrån samma ram, d.v.s. utifrån det kollektivt goda.

Slutdiskussion

Tidigt i studien av interaktionen och kommunikationen kring Skottarevsprojektet uppdagades det att miljön som både företeelse och begrepp fungerade som en bas och något som aktörerna verkade vara tvungna att förhålla sig positiva till. Med hjälp av valda teoretiska utgångspunkter kunde vi peka på hur förhållningssättet till miljönormen skapade ett handlingsutrymme och legitimitet för vissa aktörer i interaktionen och begränsar andras. Man kan säga att ett skäl till varför vi i interaktionen kring Skottarevsprojektet sett ett normativt sammanhang i miljön är att det skett ett paradigmskifte i empiriskt objektivitet. Fakta som påvisar att miljöproblematiken är reell kan inte längre ifrågasättas. Ett exempel på detta är de alternativa förklaringar av klimatproblematiken med cykliska temperaturskillnader, som idag inte vinner någon legitimitet. Den ökade exponeringen av och forskningen kring miljön har öppnat upp och förankrat en mer allmängiltig miljömedvetenhet. Vi såg det tydligt i interaktionen, då bägge aktörerna använde det i sina argumentationer samt använde sig av miljöpositiva självpresentationer. Detta paradigmskifte kan vara ett resultat av den hegemoniska process, vari miljömedvetenheten har assimilerats in i en ekologisk diskurs och förankrats.

Den sociala världen framstod i vårt material som dominerande och det var bland annat genom detta vi kunde identifiera en styrande norm. För att de olika uttrycken skulle kunna vinna giltighet var de tvungna att relatera till det vi valt att kalla miljönormen. Miljönormen blir den gemensamma plattform alla aktörer måste kliva upp på för att få gehör i diskursen. Denna företeelse går att likna med en höjdhoppstävling, där ribban utgörs av miljönormen och aktörerna är de tävlande. Det som har skett är att aktörerna måste ta sig över en högre ingångshöjd än tidigare, då höjdhopp (miljön) har fått mer utrymme och de tävlande har blivit bättre.

I fallet med den symboliska förpackningen ser vi liknande mönster som för interaktionens uttryck. Normen blir central för hur aktörerna förpackar sig själva och sin kommunikation och hur förpackningarna vinner giltighet. Genom att en aktörs symboliska förpackning vinner giltighet har denne möjlighet att definiera diskursen. Den symboliska förpackningen kontextualiserar interaktionen i miljödiskursen. Vi ser att definitioner som erbjuder ett alternativt förhållningssätt till den dominerande synen på miljön inte vinner legitimitet, t.ex. utsikten. Den

som bestämmer interaktionens definition vinner ett maktövertag. Detta exemplifieras i Skottarevsinteraktionen genom Försidans maktövertag. De bestämmer genom sin symboliska förpackning en tolkningsram som definierar miljöproblematiken utifrån ett globalt, politiskt perspektiv. Detta gynnar projektets och Försidans roll i interaktionen.

Den ursprungliga miljömedvetenheten är ett begrepp definierat av Eder (1998). Den är kritisk till samhällets dominerande relation till naturen. Organisationer som *Världsnaturfonden* är företrädare av denna röst (Eder, 1998). Tidigare var denna en minoritetsröst i samhället. Idag ser vi dock att den har gjorts allmängiltig genom en hegemonisk process. I denna hegemoniska process har miljömedvetenheten omformats till att närma sig det industrialiserade samhällets syn på miljön, ett dominerande förhållningssätt till naturen. Denna bredare miljömedvetenhet har borgat för det som vi ser som miljönormen i den analyserade interaktionen.

Objektiva giltighetsanspråk är beroende av normen för att uppfattas som giltiga och den subjektiva världen ställs inför samma problematik. Miljöbegreppet har en tvingande karaktär. Normen utgör ett filter för vilka uttryck som tvingas fram. Skulle de avvika får de ingen legitimitet i diskursen. På samma sätt får normen betydelse för de symboliska förpackningar som kommer till uttryck. De symboliska förpackningarnas grund formas utifrån normen. Dessa modifieras sedan av aktören i ett försök att definiera diskursen utifrån normen.

Diskursen styrs idag av miljönormen. Miljömedvetenheten är införlivad i den bredare diskursen och har i vad som skulle kunna beskrivas som en hegemonisk process förändrat sin kritiska karaktär och inlemmats i ett industriellt synsätt, d.v.s. underställt ett dominerande synsätt på naturen. Vi kan genom vår fallstudie synliggöra både en styrande norm och ett dominerande synsätt på naturen. Idag upplever vi en miljödiskurs som tvingar olika aktörer att förhålla sig till miljönormen. Men det är inte ett kritiskt synsätt på vårt förhållande till naturen vi ser uttryck för idag. Det som möter oss i olika miljöfrämjanden är ett industrialiserat samhälles försök att rädda en etablerad livsstil från ett massivt hot, utan att behöva förändra sig i grunden. Likt aktörerna står för definitionen av interaktionen genom symbolisk förpackning står industrisamhället för definitionen av relationen till naturen som helhet.

Vi anser att det paradoxala förhållningssättet i den dominerande synen på miljön och den tvingande miljönormen kan konkretiseras i devisen: "Rädda miljön, så länge det inte drabbar min livsstil." Det går att dra paralleller till Becks begrepp, hotgemenskapen. I interaktionen har det skapats en gemenskap genom den tvingande diskursen. Frågan är hur stark denna gemenskap är, då den främst ger uttryck för inom vilka ramar en aktör måste hålla sig inom för att vinna legitimitet. Det normativa skapar en hotgemenskap i kommunikationen, men betydelsen av ett dominerande förhållningssätt till miljön blir att denna hotgemenskap inte tar sig sådana handlingar som kan förväntas av ett livsavgörande hot. Dock kan hotgemenskapen och det praktiska agerandet vid en första anblick se ut att följas åt.

Exempelvis så talas det mycket om miljöproblematiken och det satsas pengar på både vindkraft och alternativa bränslen. Men vid en djupare analys ser vi att det istället handlar om en normativt styrd diskurs och ett synsätt på miljön som fortfarande är industriellt och nyttoorienterat.

Epilog

I den aktuella finanskrisens hotgemenskap har det skapats en politisk handlingsförmåga. Vi ser att där hämmas inte handlandet på samma sätt som i miljöhotet. Inom loppet av veckor mobiliserades politisk handlingskraft och tusental miljarder för att hantera detta gemensamma hot. Kommer miljöhotet att eskalera i katastrofer innan vi får se handling, eller kommer ett nytt kulturellt förhållningssätt mellan samhälle och natur att uppstå innan dess?

Med denna studie som stöd menar vi att markandsbaserad självsanering, så som konsumentkraft, som många satt sitt hopp till, är för svag för att utgöra en reell lösning på miljöproblematiken. Detta kan befästas i den dominerande synen på naturen. Människan förändrar sitt beteende till den grad att dessa förändringar inte konkurrerar med vår roll som den dominerande parten i förhållandet till naturen. För att uppnå en förändring av betydelse så måste omfattande politiska beslut fattas, till exempel behövs striktare globala miljöavtal eller lagstiftning. Miljödiskursens spelregler i dess tvingande karaktär kan kanske ses som lösningen för ökat politiskt handlingsutrymme. Men som vi visat genom studien har den dominerande synen på naturen möjlighet att ta udden av miljödiskursens kritiska kraft. Så i egentlig mening gör vi vad vi kan för att rädda miljön eller måste vi uppleva luft som ej går att andas, vatten som ej går att dricka och mat som inte går att äta innan vi som människor tar till handling?

En vidare diskussion i ämnet är vilken betydelse som naturkatastrofer skulle kunna ha för vår syn på naturen. Dessa naturkatastrofer skulle kunna tolkas som teknikens och vetenskapens misslyckande i att bemästra naturen. Genom detta öppnas möjligheten för en ny symbolisk betydelse för naturen. En betydelse närmare den som Eder (1998) efterfrågar som grund för ett kritiskt förhållningssätt till vårt nuvarande synsätt. I motpol till ovan resonemang ställs vår tids tillit till expertis och vetenskap, som inte ger något utrymme för en mystifiering av naturen. Även om naturen inte återuppstår som ett kulturellt definierat väsen, så kan det hållas för troligt att miljöproblematiken och naturkatastrofer kommer att få betydelse för vårt symboliska förhållande till miljö och natur. Med utgångspunkt i våra analyser är det rimligt att argumentera för att även om en dominerande syn bibehålls, så kommer miljödiskursen att hårdna. Företags och organisationers giltighetsanspråk kommer att ifrågasättas och hamna i ett nytt kritiskt ljus. Att ett

företag är miljömedvetet och agerar därefter kommer att tas för givet, på samma sätt som vi idag tar för givet att de följer lagar. Legitimitetens höjdhopsribba kommer att höjas ytterligare. Vad vi efterfrågar är ett reflexivt förhållningssätt till naturen, även inom naturvetenskapen. En medvetenhet om det dominerande synsättet som inte bara har betydelse för samhället i allmänhet, men som upprätthålls genom expertis och naturvetenskapen i synnerhet.

Referenser

- Bauman, Z. (2000). *Globalisering*. Lund: Studentlitteratur.
- Beck, U. (2000). *Risksamhället : På väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos.
- Best, J. (2001). *Damned lies and statistics: Untangling numbers from the media, politicians, and activists*. Berkeley: University of California Press.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Första upplagan. Malmö: Liber Ekonomi.
- Djerf Pierre, M. (1994). *Gröna Nyheter: Miljöjournalistiken i televisionens nyhetsändringar*. Licentiatavhandling. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Eder, K. (1998). *Natur & Samhälle : Om det praktiska förnuftets evolution*. Göteborg: Daidalos.
- Eriksen, O. E. & Weigård, J. (2000). *Habermas politiska teori*. Lund: Studentlitteratur.
- Fay, B. (1996). *Contemporary Philosophy of Social Science*. Cambridge: Mass : Blackwell.
- Fiske, J. (1997). *Kommunikationsteorier: en introduktion*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Foucault, M. (1991). *Discipline and Punish*. London: Penguin Books.
- Foucault, M. (1993). *Diskursens ordning*. Stehag: Brutus Östlings Bokförlag.
- Foucault, M. (1989). *The Archeology of knowledge*. London: Routledge.
- Gripsrud, J. (2002). *Mediekultur, mediesamhälle*. andra upplagan. Göteborg: Daidalos.
- Habermas, J. (1996). *Kommunikativt handlande Texter om språk, rationalitet och samhälle*. Andra upplagan. Göteborg: Daidalos.
- Hallgren, L. (2003). *I skuggan av ett vattendrag*. Uppsala: Doktorsavhandling. Institutionen för landskapsplanering Ultuna.
- Jansson, A. (2002). *Mediekultur och samhälle: en introduktion till kulturteoretiska perspektiv inom medie- och kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

- Lidskog, R., Sandstedt, E. & Sundqvist, G. (1997). *Samhälle, risk och miljö*. Lund: Studentlitteratur.
- Merriam, S. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Sköllerhorn, E. (2001). *Habermas kommunikativa handlingsteori för studier av miljöpolitik: ett kulturteoretiskt förslag*. Umeå: Umeå Universitet.
- Winther- Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Østbye, H., Knapskog, K., Helland, K. & Larsen, L-O. (2004). *Metodbok för medievetenskap*. Malmö: Liber.

Elektroniska källor

- Favonius hemsida (2008). (Elektronisk). *Skottarevsprojektet*. Tillgänglig: <<http://www.favonius.se>>. (2008-05-27).
- Global Wind Energy Councils hemsida (2008). (Elektronisk). *Regions*. Tillgänglig: <<http://www.gwec.net/index.php?id=129>>. (2008-05-27).
- Naturvårdsverkets hemsida. (2007). (Elektronisk). *FN:s klimatpanel 2007 : Den naturvetenskapliga grunden. Sammanfattning för beslutsfattare. Rapport 5677*. Tillgänglig: <www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5677-8.pdf>. (2008-05-05).
- Norrköpings Tidningars hemsida. (2008). (Elektronisk). *Ämtöbor mot vindkraft*. Tillgänglig: <<http://www.nt.se/valdemarsvik/artikel.aspx?articleid=3469457>>. (2008-12-04).
- Rädda Hallandskustens hemsida (2008). (Elektronisk). *Om oss*. Tillgänglig: <<http://www.raddahallandskusten.se>>. (2008-05-27).
- Sveriges Radios hemsida (2008). (Elektronisk). Radioreportage: *Vindkraften skapar konflikt på Österlen*. Tillgänglig: <<http://www.sr.se/cgi-bin/kristianstad/nyheter/artikel.asp?artikel=664703>>. (2008-12-04).

Personlig kommunikation

Intervju (08-04-04). Favonius VD. Falkenberg.

Intervju (08-04-30). Representant ur Rädda hallandskustens styrelse Ulf Mazur. Falkenberg.

Intervju (08-04-04). Falkenbergs kommunstyrelsens ordförande. Ullared.

Källmaterial

Anonym. (2006-02-18). Vi behöver alternativa energikällor. *Hallands Nyheter*.

Anonym. (2006-02-18). Lär av Nya Zeelands vindkraftssatsning. *Hallands Nyheter*.

Dahlbom, M. (2007-04-25). Vem äger FEAB. *Hallands Nyheter*.

Jacobsson, J-Å. (2005-12-27). Vi måste komma ifrån vårt oljeberoende. *Hallands Nyheter*.

Johansson, I. & Wernersson M-L. (2006-09-07). Varför ändrad inställning nu om vindkraft vid Skottarevet? *Hallands Nyheter*.

Jonasson, O. (2007-12-11). Där försvann det öppna havet. *Hallands Nyheter*.

Klantifax. (2008-02-07). Tänk framåt. *Hallands Nyheter*.

Kristdemokraterna i Falkenberg. (2007-06-19). Ja till vindkraft nej till Skottarevsprojektet. *Hallands Nyheter*.

Miljömedveten kustbo. (2005-09-17). Vänta in vågkraften. *Hallands Nyheter*.

Miljövän. (2008-02-24) Pengarna till vården och skolan istället. *Hallands Nyheter*.

Nilsson, Ö. Ordf. i FEAB. (2005-10-03). Vindkraftspark till havs tål demokratisk granskning. *Hallands Nyheter*.

Nilsson, Ö. (2006-08-25). Vindkraftsverk förbättrar kommunens ekonomi. *Hallands Nyheter*.

Ribbing, P. (2006-02-10). Valet står mellan miljö och utsikten. *Hallands Nyheter*.

Sandra. (2006-02-02). Olycksrisken är ett stort argument. *Hallands Nyheter*.

Stenström, G-M. (M) Slöinge. (2006-08-18). Ingen vindkraft vid horisonten. *Hallands Nyheter*.